

Vladimir Findak
Boris Neljak

INDIVIDUALIZACIJA RADA U PODRUČJIMA EDUKACIJE, SPORTA, SPORTSKE REKREACIJE I KINEZITERAPIJE

**„Da bi oni s kojima radimo bili sretni potrebno je
davati ne samo sve od sebe, nego i sebe” (V. F.)**

1. UVOD

Držimo da se problematiziranje individualizacije rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije nije našlo slučajno na „dnevnom redu” 19. ljetne škole kineziologa Hrvatske. Naprotiv, radi se o krucijalnom pitanju u radu svih naših stručnjaka, štoviše, slobodno se može ustvrditi da, uz sve drugo, i kvaliteta i kvantiteta rada ovisi upravo o tome u kojoj mjeri je zastupljena individualizacija rada u radu svakog kineziologa. (Findak, 1992.)

Ovu tvrdnju temeljimo na činjenici prema kojoj uspjeh u svakoj ljudskoj djelatnosti, a poglavito u onima koje se svode na rad s ljudima, prije svega ovisi o tome jesu li i u kojoj mjeri zadovoljene autentične potrebe onih koji su u te djelatnosti uključeni. To je istodobno jedan od razloga što je pitanje „fenomena” individualizacije staro koliko i naznačena područja. Dakako, to međutim, ne znači da je pitanje individualizacije kao takvo „apsolvirano”, ili da je možda danas manje aktualno nego jučer. Naprotiv, problem individualizacije rada jest i ostaje sinonim za pitanje: uspjeti ili ne uspjeti u radu! (Findak, Mraković, Metikoš, 1997.)

To posebno vrijedi za područje našega bavljenja, ne samo iz razloga što je možda u edukaciji, sportu, sportskoj rekreaciji i kineziterapiji potrebno više individualizacije nego u drugim područjima ljudskog djelovanja, već prije svega zbog toga što su danas znatno veće mogućnosti da se to ostvari. Zašto? S jedne strane to treba zahvaliti nekim objektivnim okolnostima, kao što su npr. sve bolji uvjeti rada u svim područjima primijenjene kineziologije, a s druge strane zasluga pripada dostignućima supstratne znanosti, te drugim graničnim znanostima i znanstvenim disciplinama. (Beiner, 1999.)

Primjereno do sada istaknutom treba ustvrditi da je problematika vezana uz individualizaciju rada toliko važna, da se od svih nas ne samo očekuju nego i s pravom traže odgovori na sva pitanja koja određuju veću primjenu ili mogu participirati u efikasnijoj eksploataciji individualizacije rada u područjima edukacije, sporta, sportske

rekreacije i kineziterapije. Štoviše, kineziološka teorija i praksa nestrpljivo očekuju viziju daljnjeg unapređivanja primjene individualizacije rada u svim područjima primijenjene kineziologije. Naša obveza na ovogodišnjoj Školi je utoliko veća, ukoliko se slažemo i definitivno složimo da bez toga nema strateškog usmjerenja naše cjelokupne djelatnosti prema kvaliteti. (Bryant, 1999.; Findak, Mraković, Metikoš, 1997.; Findak, 2003.)

2. TEORIJSKE PRETPOSTAVKE PROVOĐENJA INDIVIDUALIZACIJE U PODRUČJU KINEZILOGIJE

Govoreći o teorijskim pretpostavkama provođenja individualizacije u području kineziologije ne može se zaobići pitanje, zašto se o problemu individualizacije raspravlja tek sada, da ne kažemo na 19. ljetnoj školi kineziologa?

Sasvim sigurno da odgovora ima više, štoviše, nema sumnje da su slojeviti. Međutim, jedan se gotovo sam po sebi nameće u prvi plan, a taj je da se već i na osnovi površnog uvida u kineziologijsku literaturu može zaključiti da su brojna teorijska pitanja vezana uz probleme individualizacije ostala zanemarena. Istina, u novije je vrijeme vrijedno zabilježiti da je došlo do povećanog interesa vezanog uz istraživanje teorijsko-praktičnih pitanja individualizacije, ali to još uvijek nije dovoljno, a pogotovo ne može biti sigurna garancija da će se problemi individualizacije rješavati brže i cjelovitije nego do sada. Dakako, treba reći i to da istraživanja vezana uz fenomen individualizacije ili, točnije, još uvijek nedovoljno izučavanje toga problema, nije karakteristično samo za kineziologiju. Naprotiv, čak bi se moglo ustvrditi da se u našoj supstratnoj znanosti učinilo više nego u drugim znanostima koje se također bave s problemima individualizacije, ali smatramo da treba i da možemo učiti puno više nego do sada. (Hardman, 2008.; Helmke, 2004.)

S obzirom na to da se pod individualizacijom rada smatra maksimalno približavanje programa vježbanja individualnim obilježjima nekog subjekta za unaprijed definirane ciljeve, temeljni uvjeti za provođenje individualizacije jesu utvrditi:

a) aktualno stanje subjekta, b) definirati cilj vježbanja, c) faktore ograničenja. (Findak, 2003.). Dakle, iz ovoga proizlazi da individualizacija ne predstavlja univerzalni recept za osiguranje kvalitetnijeg rada u području kineziologije, ali sasvim sigurno pridonosi ili, točnije, može pridonositi kvalitetnijem radu kineziologa. Da bismo u provođenje individualizacije u području kineziologije bili što uspješniji trebat će, uz ostalo, preispitati dosadašnja polazišta u interpretaciji individualizacije u edukaciji, sportu, sportskoj rekreaciji i kineziterapiji, utvrditi njihovu efikasnost, i odlučiti se za takvu programsku orijentaciju uz pomoć koje će se moći uspješno ili uspješnije odgovoriti na izazove koje nam sugeriraju komparativne prednosti aktivnije eksploatacije individualizacije rada u svim područjima primijenjene kineziologije.

Primjereno tome, i pored toga što su u proteklom razdoblju učinjeni značajni napori da se na znanstvenim osnovama odgovori na brojna pitanja koja su na direktan ili indirektan način vezana uz fenomen individualizacije, ipak mnogi problemi nisu riješeni ili su njihova rješenja parcijalna do te mjere da ih je teško generalizirati ili u praksi uspješno primjenjivati.

Evidentni problemi su npr. u sferi dijagnostike, gdje postoje razlike ne samo u pojmu stanja subjekta, nego osobito u pogledu opsega varijabli uz pomoć kojim se procjenjuje neko stanje. Nedorečenosti ima i u području prognoze, dakle u pogledu utvrđivanja ciljeva vježbanja s aspekta neke individue. Nedovoljno suglasje prisutno je i u sferi programiranja, poglavito u pogledu operacija koje se odnose na programiranje rada i konačno, u području kontrole efekata rada, bilo u sferi tranzitivnih ili u sferi finalnih stanja. To treba uraditi ne samo zbog toga što znanstvenici moraju težiti k novim znanstvenim spoznajama, nego i iz razloga što trebaju i iz postojećeg i novonastalog fundusa mnogo intenzivnije nego do sada oblikovati, odabrati i prenositi svakodnevnoj praksi ona znanja koja smatraju presudnim za još uspješnije provođenje individualizacije rada u svim područjima primijenjene kineziologije. (Findak, 2003., Hardman, 2008.)

Osim toga, u daljnjem istraživanju fenomena individualizacije rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije treba uspostaviti još čvršću suradnju s drugim znanostima. To iz razloga što se danas ne mogu očekivati ozbiljniji rezultati niti u jednoj znanosti bez maksimalne mobilizacije i integracije svih potencijala, a osobito onih u kojima je jedna znanost upućena na korištenje znanstvenih postignuća druge znanosti, odnosno drugih znanosti. (Rosandić, 2008., Reich, 2004.)

Držimo, da su danas kineziologijska misao i praksa na onoj razini koja omogućuje da se svi navedeni problemi vezani uz individualizaciju mogu uspješno rješavati, pa zato ostaje pred svima nama trajna zadaća da se svi stručnjaci, bez obzira o kojem primijenjenom području se radi osposobe za rješavanje svih operacija vezanih uz provođenje individualizacije rada u području kineziologije.

3. STANJE I PERSPEKTIVA PROVOĐENJA INDIVIDUALIZACIJE RADA U PODRUČJIMA EDUKACIJE, SPORTA, SPORTSKE REKREACIJE I KINEZITERAPIJA

Držimo, da prethodno naznačena pitanja predstavljaju dobru lokaciju za traženje putova do odgovora ne samo na istaknuti naslov ovoga poglavlja, nego i ovoga referata.

Što se tiče stanja individualizacije rada u istaknutim područjima primijenjene kineziologije treba ustvrditi da ono nije takvo, kakvo bismo željeli ili, još konkretnije,

kakvo bi vjerojatno moglo i moralo biti. Međutim, istina je i to, da je danas bolje stanje nego što je bilo jučer, te da je znatno bolje nego u nekim drugim ili, točnije, nama bliskim područjima. I drugo, kako individualizacija rada nema, bar za sada, jednaki „status” u svim primijenjenim područjima kineziologije (za što postoje i objektivni i subjektivni razlozi), to ne znači da su potrebe za individualizacijom rada u pojedinim područjima primijenjene kineziologije manje, a u drugim veće. Ne, naprotiv, to treba shvatiti i prihvatiti kao odraz postojećeg stanja, stanja koje treba mijenjati, a da bismo to mogli učiniti treba se s tim stanjem suočiti.

Primjereno tome, treba konstatirati da je u pogledu individualizacije rada najslabije stanje u području edukacije. U cilju da ne opravdavamo to stanje, već da ukažemo na „pravo stanje stvari”, valja ustvrditi da za to postoji čitav niz razloga, među kojima ipak objektivni prevladavaju nad subjektivnim. Da je to uistinu tako navest ćemo samo neke od tzv. limitirajućih čimbenika objektivnog tipa: obveznost nastave tjelesne i zdravstvene kulture, broj učenika na satu, još uvijek neriješen problem koedukacije, nepovoljni uvjeti rada u pojedinim školama, neadekvatan sustav permanentnog usavršavanja nastavnika i dr. Što se tiče subjektivnih čimbenika, oni se jednim dijelom odnose na neposredne realizatore odgojno-obrazovnog rada, tj. na nastavnike tjelesne i zdravstvene kulture, a drugim dijelom na posredne realizatore, tj. na upravu škole i stručne službe za praćenje rada nastavnika.

U području sportske rekreacije individualizacija rada je više prisutna nego u području edukacije, ali ne još uvijek u mjeri i na način koliko je to uistinu potrebno. Naime, veća prisutnost individualizacije rada u ovom području treba s jedne strane pripisati što cjelokupan rad počiva na dobrovoljnosti, fleksibilnoj organizaciji (najčešće u vremenu i prostoru koji sudionicima odgovara), a s druge strane sve većoj individualizaciji pridonose organizacijski oblici rada i sadržaji koji se provode u suglasju sa sudionicima uključenim u izabrani program rada.

U sportu je situacija još bolja, odnosno individualizacija rada je prisutna više nego u prethodna dva područja. Razlozi tome, uz ostalo, jesu: dobrovoljno uključivanje sudionika, u principu bolji materijalni uvjeti rada, neminovnost promjene individualizacije poglavito u tzv. individualnoj skupini sportova, selekcija, različiti oblici stimulacije sportaša i trenera i dr.

U području kineziterapije individualizacija rada je najviše prisutna. To iz razloga, što su oštećenja i oboljenja ljudi s kojima se radi takve prirode da se kineziterapijski tretman drugačije i ne može provoditi. Osim toga, materijalni uvjeti i kondicije u kojima se provode kineziterapijski tretmani bitno se razlikuju od istih u drugim područjima, da ne kažemo da su u principu bolji.

Dakle, na osnovi do sada istaknutog može se zaključiti da postoje razlike u provođenju individualizacije rada u naznačenim područjima primijenjene kineziologije, pa pravo pitanje glasi, što činiti i učiniti u cilju unapređenja individualizacije u

područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije? Poslije ovoga pitanja samo po sebi nameće se i drugo pitanje, jesmo li mi to u stanju učiniti? Odgovor je afirmativan, i to najmanje iz dva razloga: 1. što je danas naša supstratna znanost na takvoj razini razvoja koja omogućava stvaranje preciznih modela organizacije i realizacije individualizacije rada u svim područjima primijenjene kineziologije, i 2. treba se suglasiti da su pitanja vezana uz individualizaciju rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije toliko univerzalna i toliko zajednička da ih je praktički nemoguće do kraja sagledati. (Beiner, 1999.)

Primjereno tome, danas se o individualizaciji ne može govoriti s aspekta manje ili više individualizacije rada, o većoj ili manjoj zastupljenosti individualizacije rada u pojedinim područjima primijenjene kineziologije i slično. Ne, naprotiv, za takva razmišljanja više nema potrebe, a niti vremena. Umjesto toga, treba prisvjestiti da se bez individualnog pristupa svakog pojedinom subjektu u nastavnom procesu, trenažnom procesu ili procesu tjelesnog vježbanja ne mogu postići ne samo željeni, nego niti očekivati rezultati u radu. To iz razloga što je usvajanje vrijednosti tjelesnog vježbanja razmjerno ukupnom angažiranju subjekata na otkrivanju i ostvarivanju svojih objektivnih potreba i interesa u područjima s kojim se bavi. (Findak, Mraković, Metikoš, 1997.; Bliner, 1999.)

Nakon do sada izloženog postavlja se pitanje, kako u narednom razdoblju osigurati kvalitetnije provođenje individualizacije rada? S obzirom na to da nam raspoložiti prostor ne dopušta da se osvrnemo na sve moguće i potrebne aspekte provođenje individualizacije rada u naznačenim područjima primijenjene kineziologije, ukazat ćemo samo na osnovne zakonomjernosti koje su preduvjet za kvalitetno provođenje individualizacije rada u svim istaknutim područjima.

Jedan od temeljnih uvjeta za individualizaciju rada u područjima našega bavljenja jest poznavanje aktualnog stanja subjekta, da ne kažemo njegova antropološkog statusa. Procjena aktualnog stanja subjekta istodobno predstavlja uvjet za dijagnozu njegova stanja, bez koje nema prognoze razvoja, odnosno mogućeg i potrebnog mijenjanja zatečenog stanja subjekta. Prognoza je uvjet za programiranje, a da bismo dobili uvid u kvalitetu i kvantitetu realizacije programa, potrebno je provoditi stalno praćenje i vrednovanje efekata vježbanja. (Findak, 2003.; Šopošnjikov, 1999.)

Ispunjavanje ovoga ili, još konkretnije, temeljnog uvjeta za individualizaciju rada istodobno predstavlja uvjet, pa i logičnu posljedicu za ispunjavanje tzv. drugog uvjeta za kvalitetnije provođenje individualizacije, a taj je upućivanje subjekta i njegovo osposobljavanje za samokontrolu, samoocjenjivanje i samoučenje, a u nekim prilikama i za samoodgoj u procesu i kroz proces vježbanja. Dovedi pak subjekta ili subjekte isključene u nastavni proces, trenažni proces ili proces tjelesnog vježbanja u situaciji samoodgovornosti, odnosno u poziciju samoodlučivanja o sebi i svojem vježbanju zapravo znači pripremiti ih za stvaralaštvo u području njihova bavljenja.

To je za provođenje kvalitetne ili kvalitetnije individualizacije rada izuzetno važno, poglavito ako kažemo da se stvaralaštvo može razvijati samo u uvjetima u kojima individualnost svakoga subjekta može doći, ili točnije, dolazi do punog izražaja. (Findak, 1992., 2003.).

I obrnuto, stvaralaštvo se ne može njegovati u radu u kojem su svi „jednaki” u kojem je osnovni kriterij prosječnost, a moto rada svestranost. Ne, nikako, jer stvaralaštvo je individualni čin, a da bi to uistinu bilo ne samo u teoriji nego i u praksi, vježbanje se mora provoditi u uvjetima i po modelu koji je primjeren svakom subjektu. Takav odnos i orijentacija prema individualizaciji rada istodobno predstavlja jedan od osnovnih uvjeta ne samo za njezino još kvalitetnije provođenje u svim područjima primijenjene kineziologije, nego i za još veću afirmaciju edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije u našoj svakodnevnici.

4. ZAKLJUČAK

Na osnovi do sada izloženog može se zaključiti da je problematiziranje individualizacije rada u području kineziologije jedno od pitanja koje zaslužuje ne samo veću pažnju, nego i sve više odgovora. U ovom referatu pokušali smo ukazati na samo neke aspekte individualizacije rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije. Držimo, međutim, da navedena viđenja nisu jedina koja upućuju na individualizaciju rada u već spomenutim područjima primijenjene kineziologije.

Naprotiv, treba ih shvatiti i prihvatiti kao jedno od postignuća kineziološke znanosti. Međutim, smatramo da se i na osnovi izloženog može suditi ne samo o mogućnostima provođenja individualizacije rada u svim područjima primijenjene kineziologije, naglašenim komparativnim prednostima individualizacije u radu stručnjaka, nego i o mogućem i potrebnom doprinosu individualizacije rada kako kvaliteti, tako i kvantiteti rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije. Dakako, u procjeni i ocjeni individualizacije i njezinu daljnjem doprinosu unapređivanja rada stručnjaka u svim područjima primijenjene kineziologije bit ćemo utoliko uspješniji, ukoliko smo krajnje realni i svjesni činjenice prema kojoj individualizacija rada nije svemoguća, ali je moguća!

5. LITERATURA

1. Beiner, F. (1999.): Zur individualisierung des Lernprozess, Pädagogischer Verlag Schwann, Düsseldorf
2. Bliner, K. (1999.): Freizeit und Sport, Dederdingen-Solothurm, Habegger
3. Bryant, J. (1999.) Motorisches Lernen und Bewegungsverhalten, Limpert Verlag, Frankfurt/Main

4. Findak, V. (1992.). Metodički organizacijski oblici rada u edukaciji, sportu i sportskoj rekreaciji, Mentorex, Zagreb
5. Findak, V., M. Mraković, D. Metikoš (1997.). Kineziološki model za provođenje individualiziranog oblika rada u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi. U Zborniku: U potrazi za suvremenom školom, Institut za pedagogijska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Katehetski salezijanski centar, Zagreb
6. Findak, V., M. Maković (1998.) Primijenjena kineziologija u sportskoj rekreaciji, Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatski savez sportske rekreacije „Sport za sve”, Zagreb.
7. Findak, V. (2003.). Metodika tjelesne i zdravstvene kulture, Školska knjiga, Zagreb
8. Hardman, K. (2008.) Physical education in schools: a global perspective, *Kinesiology* 40/1:5 – 28
9. Helmke, A. (2004.). *Unterrichtsqualität – erfassen, bewerten, verbessern* (3. Auflage), Kallmeyersche Verlagsbuch-handlung, Seelze
10. Reich, R. (2004.) *The Future of Success*, New York, Alfred Knopf
11. Rosandić, D. (2008.). Kurikulski metodički obzori; *Školske novine*, Zagreb
12. Šapošnjihov, B. J. (1999.). Individualizacija i prognoza u sportu, *Fiskultura i sport*, Moskva, br. 3, str. 128 – 132